

Η ΦΕΤΙΝΗ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ «ΚΥΔΩΝΙΑ»

«4 λεπτά και 12 δευτερόλεπτα»

Της Αγγελική Καραθανάση

Το θεατρικό έργο «4 λεπτά και 12 δευτερόλεπτα» του νέου Άγγλου δραματουργού Τζέιμς Φριτς, σε ρέουσα μετάφραση του Δημήτρη Κιούση, ευτυχώς επαναλαμβάνεται στο θέατρο «Κυδωνία» του Μιχάλη Βιρβιδάκη από την Παρασκευή 13 Ιανουαρίου 2017. Είχα την τύχη να παρακολουθήσω την πρεμιέρα τον περασμένο Δεκέμβρη και εντυπωσιάστηκα και από το έργο και από την παράσταση.

Το έργο, σύγχρονο (2014) και απόλυτα ρεαλιστικό, χαρακτηρίζεται από τον συγγραφέα στο σημείωμά του για την παράσταση των Χανίων ως «αστυνομικό, όπου μια αναστατωμένη μητέρα παίζει τον ρόλο του ντετέκτιβ [...], καθώς προσπαθεί να ξεμπλέξει τα νήματα που αφορούν μια κατηγορία που έχει διατυπωθεί εναντίον του γιου της» («Πρόγραμμα» παράστασης σ. 8). Σε πρώτο επίπεδο θα μπορούσε να χαρακτηρίσει κανείς το έργο αστυνομικό, αφού «ως θεατές την ακολουθούμε σ' αυτόν τον λαβύρινθο όπου ανακαλύπτει όλο και πιο πολλά μυστικά που αφορούν τον γιο της» (στο ίδιο).

Σε δεύτερο επίπεδο όμως, στο βάθος του και στην ουσία του, το έργο είναι παιδευτικό, γεννάει προβληματισμούς για την ευθύνη αγωγής των εφήβων σε θέματα σχέσεων με το άλλο φύλο και χρήσης της σύγχρονης τεχνολογίας (κινητού τηλεφώνου, διαδικτύου, βίντεο).

Οι χαρακτήρες του έργου

Ο γιος: Ο κεντρικός ήρωας του έργου, ο δεκαεπτάχρονος μαθητής λυκείου Τζακ, δεν εμφανίζεται ποτέ στη σκηνή. Άλλοτε είναι κλεισμένος στο δωμάτιό του κι άλλοτε προστατευμένος στο σπίτι της θείας του. Είναι σε όλη τη διάρκεια της παράστασης ο αόρατος παρών. Όλα γίνονται εξαιτίας εκείνου και για εκείνον.

Οι γονείς Ντέιβιντ και Ντάι (τους ενσαρκώνουν οι Γιώργος Γελαλής και Ντία Κοσκινά): Είναι υπερπροστατευτικοί, αβέβαιοι για τη δική τους ζωή, αλλά σίγουροι για τη ζωή που θέλουν να ζήσει ο γιος τους. Έχουν φροντίσει να του παρέχουν όλα τα υλικά αγαθά για την επιτυχία, όπως εκείνοι τη φαντάζονται, αλλά τον έχουν αφήσει ακαθοδήγητο στα μεγάλα θέματα της ζωής (σεβασμός, αξιοπρέπεια, νόημα και όρια της ελευθερίας, ευθύνη). Πιστεύουν απόλυτα στην «παιδική» αθωότητά του κι όταν τα γεγονότα δεν αφήνουν καμιά αμφιβολία για την ενοχή του, προσπαθούν με κάθε τρόπο να μην τον «ταράξουν» και αποτύχει στις εξετάσεις του. Η μητέρα καταφεύγει στη λύση που εκφράζει εύστοχα η λαϊκή παροιμία «και την πίτα ολόκληρη και τον σκύλο χορτάτο». Πιο ανώριμος από τον γιο του ο πατέρας δεν δέχεται ούτε αυτή τη λύση και κραυγάζει προς τη γυναίκα του με άκρατο κυνισμό: «δεν είν' το πρώτο ούτε το τελευταίο παιδί που μπλέκεται σε μια ιστορία σαν κι αυτήν. [...] Είναι γιος μου και τον αγαπάω πιο πολύ κι από σένα πιθανόν και λυπάμαι αλλά δεν θα μπορέσω, δεν θα ανεχθώ να καταστραφεί η ζωή του πριν καν ξεκινήσει».

Ωριμότεροι από την προηγούμενη γενιά παρουσιάζονται οι δύο νέοι του έργου:

Ο Νικ «ο μπουνταλάς» (Μιχάλης Τακτικάκης), φίλος του Τζακ: Ένας όχι και τόσο έξυπνος συμμαθητής του έχει την αγνότητα του νέου που αγαπά πραγματικά και που κρατιέται μακριά από «τα βρόμικα». Δεν φοβάται να πει την αλήθεια ούτε προσποιείται, από φόβο, ότι δεν την γνωρίζει.

Η Κάρα (Κατερίνα Μαντίλ), φιλενάδα του Τζακ: Έχει μεν τη συναίσθηση πως δημιουργεί αρνητικές εντυπώσεις με τον τρόπο που ντύνεται και μιλάει, αλλά δεν αλλάζει. Γνωρίζει ότι, εκτός από τον πατέρα και τον αδελφό της, κανείς άλλος δεν πρόκειται να την πιστέψει, αν τολμήσει να καταγγείλει ό,τι της έχει κάνει ο Τζακ.

Η παράσταση

Το γραπτό θεατρικό κείμενο, όπως διαπιστώνει κανείς στο «Πρόγραμμα», δεν χωρίζεται σε σκηνές

και πράξεις ούτε περιλαμβάνει σκηνοθετικές, σκηνογραφικές και ενδυματολογικές οδηγίες· η στίξη και τα τυπογραφικά κενά διαστήματα, κατά τη μοναδική, σε υποσημείωση, οδηγία του συγγραφέα, «είναι υποδείξεις ρυθμού» και οι τελίτσες (όχι αποσιωπητικά) «σημαίνουν χρονικό άλμα».

Έτσι δίνεται στον σκηνοθέτη και στους ηθοποιούς ερμηνευτική ελευθερία και αέρας πρωτοβουλίας. Στην παράσταση η εναλλαγή σκηνών και πράξεων δηλώνεται με την παρεμβολή προσήκουσας μουσικοχηχητικής σύνθεσης του Δημήτρη Ιατρόπουλου.

Η σκηνοθεσία και η αισθητική της παράστασης του Μιχάλη Βιρβιδάκη είναι άψογη. Η ερμηνεία των χαρακτήρων από τους τέσσερεις ηθοποιούς είναι εξαιρετική. Όλοι είναι πειστικότετοι στους ρόλους τους. Η Κατερίνα Μαντίλ είχε άλλωστε δώσει τις «εξετάσεις» της πέρυσι με τη «Λαμπεντούζα» κι είχε αριστεύσει. Τους υπόλοιπους ρόλους ο Βιρβιδάκης τους εμπιστεύτηκε σε ηθοποιούς που δεν είχαμε ξαναδεί στις παραστάσεις του θεάτρου του και δεν έκανε λάθος στην επιλογή του. Αρίστευσαν και αυτοί. Εντυπωσιακή η απόδοση του αγγλικού φλέγματος, τόσο ξένου στο μεσογειακό μας ταμπεραμέντο. Το ζευγάρι διαφωνεί και τσακώνεται χωρίς κραυγές, εκστομεί σοβαρές κατηγορίες συγκρατημένα, αντιμετωπίζει το πρόβλημα με ελεγχόμενες αντιδράσεις, χωρίς να το λύνει.

Η παράσταση ρέει αβίαστα και με τεταμένο το ενδιαφέρον διαρκώς. Οι διάλογοι καθημερινοί και σύντομοι, ελάχιστοι οι πιο εκτεταμένοι, όλοι ασθματικοί. Οι φράσεις κοφτές. Κάποτε και οι λέξεις εκφέρονται μισές, σαν η ενοχή και η ντροπή να θέλει να τις κρύψει, γιατί δεν αντέχονται ολόκληρες. Η ουσία των σκέψεων και των συναισθημάτων αποδίδεται με την κραυγαλέα σιωπή, με την ομιλητική στίξη, με τις καίριες παύσεις και με τις μισοτελειωμένες προτάσεις, που μπορεί και συμπληρώνει από μέσα του ο θεατής.

Το έργο είναι πολύ πικρό. Τελειώνει χωρίς «κάθαρση», χωρίς την τιμωρία αυτών που διέπραξαν το κακό. Με την τελευταία φράση του έργου στο στόμα της μητέρας «αυτός [ο Τζακ] καλά τα πήγε» -τριπλή επανάληψη της ίδιας φράσης στα τελευταία δευτερόλεπτα του έργου- υποκρύπτεται η αντίθεση ότι άλλοι δεν τα πήγαν καλά. Ποιοι άλλοι; Η ίδια η μητέρα που κουβαλάει το συνειδησιακό βάρος της ενοχής του γιου της και τη διάλυση της σχέσης της με τον Ντέιβιντ, τον πατέρα του, και η Κάρα που θα ζει έχοντας διά παντός στιγματισμένη υπόληψή της.

Το «4 λεπτά και 12 δευτερόλεπτα» είναι μια θεατρική παράσταση που απευθύνεται σε όλες τις ηλικίες ενηλίκων και αξίζει να την παρακολουθήσουν γονείς, καθηγητές και μαθητές, κυρίως των δύο τελευταίων τάξεων του λυκείου. Η συζήτηση μετά την παράσταση, στο θέατρο ή στο σχολείο, κρίνεται κατά τη γνώμη μου, απαραίτητη.